

**Кыргыз Республикасында
саясий партиялардын шайлоо жүрүшүндөгү
этикалык жүрүм-турум кодекси**

БИШКЕК-2010

Кыргыз Республикасында саясий партиялардын шайлоо жүрүшүндөгү этикалык жүрүм-турум кодекси

Преамбула

Биз, төмөндө кол койгон Кыргыз Республикасынын саясий партиялары, таза жана адилет шайлоолорду өткөрүүнү көздөп, мыйзамга баш ийүү менен, ушул Кыргыз Республикасында саясий партиялардын шайлоо жүрүшүндөгү этикалык жүрүм-турум кодексин (мындан ары - Кодекс) өз ыктыярыбыз менен кабыл алабыз.

Кодексти максаты:

Кодекс

- шайлоо учурунда башаламандыкты жана мыйзамдарды бузууну болтурбоо;
- негизги шайлоо ынанымдарын сактоону камсыз кылуу;
- добуш берүүнү эркин деп табуу жана шайлоочулардын тандоо ишенимине ээ болгондугу жана бул тандоонун жыйынтыгы баардыгына тийиштүү;
- баардык саясий партиялардын жана алардын талапкерлеринин саясаты менен өзгөчөлүктөрү тууралуу шайлоочуларга маалыматты түзүп берүү мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу жана ошол маалыматтын негизинде тандоо кылуу максатында кабыл алынат.

Кодекстин колдонулушу

Кодексти кабыл алган саясий партияларга (мындан ары - Партиялар), анын ичинде алардын лидерлерине, талапкерлерине, мүчөлөрүнө, ыйгарым укуктуу өкүлдөрүнө, ишенимдүү адамдарына, байкоочуларына карата колдонулат.

Негизги жүрүм-турум эрежелери

Партия төмөдөгүлөргө милдеттенет:

- Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жана мыйзамдарынын талаптарын аткарууга;
- жеке турмуштун, ар-намыстын, кадыр-барктын жана иш аброюнун колтигистигин урматтоого;
- кызмат адамдары, талапкерлер, мүчөлөр жана партиянын жактоочулары тарабынан ишке ашырылган же ишке ашырыбыз деп коркуткан зордук-зомбулук же зомбулук коркунучу, вандализмдин ар кандай көрүнүштөрү жана коомчулук тартипти бузуулары менен күрөшүүгө көмөктөшүүгө;
- зомбулукка катышпоого же өз күчүн көрсөтүү максатында зомбулук кылууга, же өз артыкчылыгын далилдөө үчүн ага жол бербөөгө;
- мамлекеттүүлүктү жана аймактык бүтүндүктү жоготуу коркунучу болгон баардык жараяндардан баш тартууга;

- өлкөнүн экономикалык кызыкчылыгына жана инвестициялык тартууга зыян келтирүүгө жөндөмү бар аракеттерден баш тартууга;
- мамлекеттик, муниципалдык, коомдук же жеке мүлккө зыян келтирбөөгө
- ар түрдүү тариздеги чагымдардын жасалышына, лидерге, талапкерлерге, ыйгарым укуктуу өкүлдөргө, ишенимдүү адамдарга, байкоочуларга, мүчөлөргө адамдарга карата чагым салуучу көрсөтмөлөр менен тапшырмалардын берилишине жол бербөөгө;
- лидерге, талапкерлерге, ыйгарым укуктуу өкүлдөргө, ишенимдүү адамдарга, байкоочуларга, мүчөлөргө жана партиянын жактоочуларына Кодексте тыюу салынган аракеттерди жүзөгө ашырууга улуксат бербөөгө;
- лидерлер, талапкерлер, ыйгарым укуктуу өкүлдөр, ишенимдүү адамдар, байкоочулар, мүчөлөр жана партиянын жактоочулары тарабынан Кодекстин талабы бузулганда, ага тоскоол кылуу үчүн же Кодекске каршы келген алардын аракеттерин алдын алуу үчүн чечкиндүү чараларды көрүүгө;
- лидерден, талапкерлерден, ыйгарым укуктуу өкүлдөрдөн, ишенимдүү адамдардан, байкоочулардан, мүчөлөрдөн жана партиянын жактоочуларынан Кодекстин талаптарын сактоону талап кылуу жана аны сактоону камсыз кылган, баардык тийиштүү чараларды кабыл алууга..

Шайлоочуларга карата жүрүм-турум эрежелери

Партия төмөдөгүлөргө милдеттенет:

- айкындык ынанымдарынын жана баардык шайлоочулар менен шайлоо жүрүмүнүн башка катышуучуларына урмат көрсөтүү негизинде таза жана адилеттүү шайлоону өткөрүүгө;
- шайлоочуларга чагымсыз, коркутуусуз, укуктуулукка жатпаган таасир кылуусуз, сатып алуусуз, эркин добуш берүү мүмкүнчүлүгүн камсыз кылууга;
- жарандардын эркин каалоосуна, алардын өз пикирин айтуусуна тоскоолдук кылбоого;
- тийиштүү саясий ишке катышууну каалаган шайлоочуларга ошондой ишмердикти эркин жүзөгө ашыруусуна кепилдик берүүгө.

Башка партияларга карата жүрүм-турум эрежелери

Партия төмөдөгүлөргө милдеттенет:

- башка партиялардын шайлоо өнөктүгүн өткөрүү жана өздөрүнүн саясий идеялары менен ынанымдарын таратуу укуктары жана эркиндерин урматтоого;
- шайлоо алдындагы мезгилде, шайлоо күнү жана шайлоодон кийин жагымдуу жана тынч жагдайда өз шайлоо өнөктөктүн уюштурууга жана өткөрүүгө;
- баардык партиялардын баардык шайлоочуларга эркин жетимдүүлүгүн камсыз кылууга баардык аракеттерди жасоого;
- Кодексти кабыл алган партиялар менен байланышта болууга.

Шайлоо комиссиясынын мүчөлөрүнө карата жүрүм-турум эрежелери

Партия төмөндөгүлөргө милдеттенет:

- шайлоо участкаларын күч менен басып алуу же шайлоо участкасында мыйзамсыз аракеттерди жасоо жолу аркылуу шайлоочулардын добушуна ээ болбоого;
- шайлоонун адилет натыйжасын, шайлоочулардын тынч жана эркин добуш берүүсүн камсыз кылуу үчүн шайлоо комиссиясынын мүчөлөрү, байкоочулар, партиялар менен жарандык коомдордун дагы башка өкүлдөрү менен кызматташууга, кандайдыр бир ыңгайсыздыктар менен жолтоолуктарды;
- шайлоо комиссиясынын мүчөлөрүнүн өз милдеттерин аткаруусуна кийлигишпөөгө, добуштарды саноо жүрүмүн бузбоого;
- добуш берүү маалында жана андан кийин шайлоо комиссиясынын мүчөлөрүнүн коопсуздугунун жана кайтаруусунун камсыз болуусуна колкабыш кылууга;
- добуш берүү сырын сактоого жана анын сакталышына колкабыш кылууга.

Массалык ишчаралардын маалындагы жүрүм-турум эрежелери

Партия төмөндөгүлөргө милдеттенет:

- массалык ишчаралардын жүрүшүндө чыгып сүйлөгөн адамдардын чагымчыл же ушак мүнөзүндөгү сөздү айтуусуна, башка адамга же адамдар тобуна каршы баардык түрдөгү коркутуп-үркүтүүлөргө же зомбулукка чакырууларга тыюу салууга;
- митинг, пикет, жыйын, жолугушуу, жүрүш, демонстрация жана башка массалык ишчаралардын учурунда алкогольдук ичимдиктердин, баңги заттардын, психотроптук заттардын таркатылуусуна жол бербөөгө.

Үгүттөө мезгилиндеги жүрүм-турум эрежелери

Партия төмөндөгүлөргө милдеттенет:

- башка партиялардын шайлоо өнөктүктөрүн бузбоого же өзгүлтүккө учуратпоого;
- башка партиялардын үгүт жана маалымат материалдарынын таркатылуусуна жолтоо болбоого;
- башка партиялардын символикасын туурабоого;
- башка партиялардын үгүт жана маалымат материалдарын бүлдүрбөөгө;
- башка партиялардын митинг, пикет, жыйын, жолугушуу, жүрүш, демонстрация жана башка массалык ишчараларды өткөрүүсүнө жолтоо;
- адамдардын башка партиялардын массалык ишчараларына катышуусуна жолтоо болбоого;
- саясий күрөш үчүн улуттук жана диний көйгөйлөрдү колдонбоого;

- социалдык, диний, улуттук көралбастыкты жана душмандашууну козгой турган, бийликти басып алууга үгүттөөгө, конституциялык түзүлүштү күч менен өзгөртүүгө, мамлекеттин бүтүндүүлүгүн бузууга карата чакырыктарга, согушка үгүттөөгө жана дагы башка Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында тыюу салынган жалпыга маалымдоо каражаттарынын эркиндигинен пайдаланууларга жол бербөөгө;
- расмий же анонимдүү түрдө зомбулук менен коркутуп-үркүтүү же зомбулукка, адам абыроюн басмырлоого ушак-айыңга жол ача турган үгүт жана маалымат материалдарын басып чыгарбоого, ошондой эле интернет, дагы башка маалымат булактары аркылуу таркатпоого.

Административдик ресурстарга карата жүрүм-турум эрежелери

Партия төмөдөгүлөргө милдеттенет:

- шайлоодо административдик ресурстарды колдонбоого;
- шайлоо өнөктүгүн өткөрөө үчүн расмий мамлекеттик жана муниципалдык же дагы башка мамлекеттик ресурстарды пайдаланбоого;
- мамлекеттик органдар менен жергиликтүү өзалдынча башкаруу органдарынын баардык жетекчилеринин партия катарынан чыгышын камсыз кылууга.

ЖМК жана журналисттерге карата жүрүм-турум эрежелери

Партия төмөдөгүлөргө милдеттенет:

- сөз эркиндиги менен басмасөздү урматтоого;
- журналистерди куугунтукка албоого же алардын ишине жолтоо болбоого;
- оппоненттери менен талашып-тартышууда мыйзамсыз, адамгерчиликке жатпаган жана булганыч технологияны колдонбоого;
- такталбаган же атайлап жалган айтылган маалыматтарды таркатпоого, алдамчылык менен жалган нерселерди колдонбоого, сылык жана негиздүү сын айтууга.

Коррупция менен сатып алууларга карата жүрүм-турум эрежелери

Партия төмөдөгүлөргө милдеттенет:

- сатып албоого; акча каражаттарын төлөбөөгө, белек-бечкек жан башка материалдык баалуулуктарды тартуулообоог, жеңилдетилген баада товарларды сатпоого, бекер товар таркатпоого, ошондой эле акы төлөнбөгөн жек жеңилдетилген шартта кызматтарды көрсөтпөөгө;
- шайлоону каржылоо жүрүшүндө тартип бузууларга жол бербөөгө;
- мажбурлоо же акча сунуш кылуу жолу аркылуу шайлоочуларды добушун кандайдыр бир партияны, талапкерди колдоого же ага каршы добуш берүүгө же добуш берүүдөн баш тартууга мажбурлабоого;

- мажбурлоо же акча же дагы башка сыйакы сунуш кылуу аркылуу адамдардын өз талапкерлигин коюусуна же койбоосуна, өз талапкерлигин чакыртып алуусуна же чакыртып албоосуна мажбурлабоого;
- мажбурлоо же акча же дагы башка сыйакы сунуш кылуу аркылуу мажбурлоо же акча же дагы башка сыйакы сунуш кылуу аркылуу мажбурлоо же акча же дагы башка сыйакы сунуш кылуу аркылуу баардык кызмат адамдарынын, мамлекеттик жана муниципалдык кызматкерлердин кандайдыр талапкер үчүн колдоо табуусуна же бут тосуусуна жол бербөөгө;
- патриархалдык, мамлекеттик, укук коргоочулук, аскерий же дагы башка бийликтин абырою менен артыкчылыктардан, саясий максатта сыйакы сунуш кылуу, коркутуп-үркүтүү, жазалоо же дагы башка баардык каражат түрүндөгү таасилерден.

Шайлоодон кийинки жүрүм-турум эрежелери

Партия төмөдөгүлөргө милдеттенет:

- шайлоонун жыйынтыгы аныкталып, ал расмий жарыялангандан кийин аны таанууга;
- башаламандыкка, имараттар менен мүлктөрдүн мыйзамсыз басып алынышына, жолдордун торолуусуна жана башка мыйзамсыз аракеттерге жол бербөөгө, мыйзам талаптарын саясий, топтук, жеке кызыкчылыктардан жогору коюуга;
- шайлоо натыйжалары талаш туудурган учурларда ынанымдуу жүйө тартууга, өзүнүн оппоненттери менен шайлоо комиссияларынын мүчөлөрүнүн дарегине ыпылас сөздөрдү айтпоого;
- сот органдарынын ишине кийлигишпөөгө же аларга басым жасабоого;
- кайра даттануу укугун ашкере пайдаланбоого, ошондой эле негизсиз даттана бербөөгө.

Биз шайлоо комиссияларынын мүчөлөрүн партиялар, алардын лидерлери, ыйгарым укуктуу өкүлдөрү, ишенимдүү адамдары, талапкерлери, байкоочулары, мүчөлөрү, талапташтары, ошондой эле жалпыга маалымдоо каражаттарынын өкүлдөрү менен калыс, ачык кызматташып, өздөрү тарабынан да, өңгөлөр тарабынан да Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын бузулушуна жол бербөөгө чакырабыз.

Биз журналисттерди чынчыл жана калыс болуп, алдоо жолуна түшпөөгө чакырабыз.

Ал эми биз болсо, шайлоону добуш берүүдөн кийин да бири-бирибиздин көзүбүздү тике карай алгыдай, жалпы шайлоочуларыбыздын бакубат турмушу жана Кыргызстандын келечеги үчүн иштей алгыдай деңгээлде өткөрүүгө милдеттенебиз.